

Svenska Humanistiska Förbundet

HUMANISM I VÅR TID

Humanism är ett ord som man inte kan ta patent på. Det är användbart i olika sammanhang. I den europeiska idéhistorien har ordet tre grundbetydelser.

Det står för människors strävan efter individualitet och särart i förhållande till förkvävande makter och strukturer – marknadens, statens, trons makter. Renässanshumanismen protesterade under medeltiden mot den katolska kyrkans dominerande ställning, nyhumanismen predikade den fria bildningens och personlighetsdanningens ideal. I vår tid måste individen hävda sig mot konsumism, medvetandeindustri och övervakningsapparater.

Begreppet står också för kunskapsområden som är väl förankrade i vårt kulturarv – kunskaper om det som har varit före oss (historia), om vårt sätt att kommunicera med varandra (språk), om våra tanke kategorier och vår moral (filosofi). Detta är kunskaper, färdigheter och insikter som odlas och lärs ut vid universitetens humanistiska fakulteter. Där måste det få råda en anda av verkligt oberoende för alla som forskar och för alla som vill vidga sitt vetande. Det kan kallas **upplysning**.

Slutligen står humanism för en föreställning om mänsklighetens värde och den enskilda människans värdighet. Det finns friheter och rättigheter som är oförytterliga i den mänskliga sammanlevnaden. Dessa kränks oupphörligen genom krafter som gör anspråk på företräde. Humanismen som livshållning behövs för att motverka dessa krafter. Den behövs för människoblivandet och för mänsklighetens överlevnad. Den vill en viktig sak: fred.

Svenska Humanistiska Förbundet

Humanism, humaniora, humanitet – så skulle man kunna sammanfatta den syn på tillvaron och tidens frågor som har varit vägledande för Svenska Humanistiska Förbundet sedan snart 120 år. I våra stadgars ändamålsparagraf står det att förbundet *”har till uppgift att genom sina lokalförbund verka för humanistisk bildning, främst genom föreläsningsverksamhet och utgivande av en årsskrift”*. Förbundet har som syfte att skapa en anda och ett antal attityder som kommer till uttryck i valet av samtalsämnen, i tonen i våra diskussioner, i den betydelse vi tillskriver ordet – det talade och det skrivna. Yttrandefrihet och tryckfrihet är viktiga ledord.

När vi beskriver Svenska Humanistiska Förbundets idéinnehåll, måste bildningsaspekten understrykas. Bildad kan varje människa vara.

Bildning är inte ett privilegium, en exklusivitet. Bildning är en erövring som inte sker på någon annan människas bekostnad. Och bildning är en process som egentligen aldrig upphör – den kan ta sig olika vägar, fyllas med olika innebörder. Den enas bildning är inte den andras lik. Bildning är ett sätt att hävda sig i ett samhälle där man bör veta vad man talar om.

Humanistisk bildning, vågar vi påstå, är inte lager av lärdom staplade på varandra utan snarare ett kapital av kunskaper som samlas genom dialog, läsning, eftertänksamt lyssnande. Ur det perspektivet finns det ett positivt samband mellan humanism och demokrati. Där bildningen, det levande kulturarvet, kommer i kläm blir demokrati svårare att praktisera.

Humanisten, som vi känner henne och honom, är inte en speciellt stridslysten person. Hon eller han har lättare att predika försoning än vedergällning. Till de humanistiska dygderna hör både rationalism – idéer om att tillvaron kan ordnas på

Svenska Humanistiska Förbundet

ett förnuftigt sätt – och tolerans – förmågan att erkänna existensen och betydelsen av motstridiga uppfattningar, av opposition och ibland kontrovers. Kontroversiell kan den bli som första gången yppar en ny tanke.

Men den som bekänner sig till humanismen som livshållning kan inte heller stå handfallen och passiv inför olyckor och misshandlingar som drabbar medmänniskan. Rasism, främlingsfientlighet, hets mot folkgrupper i eget eller främmande land uppfordrar en humanistiskt sinnad människa till handling. Brott mot freden, brott mot mänskligheten, brott mot folkrätten, brott mot de medborgerliga rättigheterna är man faktiskt skyldig att förhindra. Man skulle kunna kalla detta för ett **humanistiskt imperativ!** I det svenska samhället finns starkt stöd för en sådan aktiv hållning.

Det har förekommit försök att reducera begreppet humanism eller betona en aspekt av detta på bekostnad av helheten. Vi anser att en humanistisk grundsyn kan vara både religiöst och ateistiskt färgad. Det viktigaste är toleransen mot den som tycker annorlunda. Till det oförytterliga hör religionsfriheten. Det är både en frihet att utöva religion och en frihet att förneka all gudstro eller andra religiösa föreställningar.

De finns som i gudsförnekelse och kampen mot religiösa symboler ser en primär humanistisk uppgift. Men att ateismen skulle vara en särskild form av humanism är ingen uppfattning som har hemorts rätt i en svensk och europeisk tanketradition. Religionens plats i konst, kultur, musik, i skådandet av naturen, i tillägnandet av litteraturen går inte att undanröja utan mycket stora skadeverkningar på det andliga och intellektuella livet. Det svenska samhället hör redan till de mest sekulariserade i världen. Det

Svenska Humanistiska Förbundet

måste vara öppet för skilda trosåskådningar och olika traditioner.

Svenska Humanistiska Förbundet är självfallet öppet också för den icke-troende. Förbundets grundsatser är därför varken religiösa eller anti-religiösa. Vi värnar det upplysande föredraget, det bildade samtalet, boken som kunskapens främsta verktyg, humanistens källa till insikt och glädje. Detta kan låta otidsenligt i digitaliseringens era. Vi är dock övertygade om att det är någonting tidlöst och samtidigt robust som kan stå emot modeströmningar och farsoter av det ena eller andra slaget.

Svenska Humanistiska Förbundet

Svenska Humanistiska Förbundet, bildat 1896, är en bred och öppen rörelse för alla som på olika sätt är intresserade av humanistisk bildning. Vi vill både föra vidare och ompröva ett humanistiskt bildningsarv, och hålla diskussionen levande om humanistiska värden. I svensk folkbildningstradition arbetar förbundet med föreläsningar, debatter, resor, skriftutgivning med mera. Se vidare www.humanistiskaforbundet.se .